

УДК 821.111(73)-1:82.091

BIBLICAL REMINISCENCES OF THE BOB DYLAN'S POETICS

БІБЛІЙНІ РЕМІНІСЦЕНЦІЇ ПОЕТИКИ БОБА ДІЛАНА

Mitina L.S. / Мітіна Л.С.

c. of Philol., as.prof. / к.філол.н., доц.

ORCID: 0000-0003-0060-419X

Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Bursatskyi uzviz, 4, 61057

Харківська державна академія культури, Харків, Бурсацький узвіз, 4, 61057

Анотація. У статті вивчається біблійна традиція поезики Боба Ділана на основі текстів його відомих пісень "В подиху вітру" (*Blowin' in the wind*, 1962) та "Увесь час на вартовій вежі" (*All Along The Watchtower*, 1967). Припускається, що для раннього Ділана притаманно співзвуччя біблійному тексту на підсвідомому рівні, а з більш зрілого віку – використання поетичної обробки конкретних біблійних сюжетів з пов'язуванням окремих біблійних образів.

Ключові слова: Боб Ділан, Біблія, ремінісценція, "В подиху вітру", "Увесь час на вартовій вежі", поезика, біблійний сюжет, біблійний образ.

Боб Ділан (Роберт Аллен Ціммерман, 1941) – американський поет, композитор, гітарист, виконавець, художник, письменник і кіноактор. Культова фігура в рок-музиці протягом останніх шести десятиліть. Текстова складова творчості Ділана ґрунтується на фольклорній, літературній, блюзовій, рок-н-рольній, біблійній та інших традиціях. Цей текст "за визначний вплив на популярну музику й американську культуру за допомогою ліричних композицій виняткової поетичної сили" отримав "Пулітцерівську премію" (2008), а "за створення нових поетичних виражень в американській пісенній традиції" – Нобелівську премію з літератури (2016) [1]. Секретар Шведської академії Сара Даніус назвала Ділана "великим англомовним поетом", зазначивши, що "його можна і потрібно читати" [2], хоча сам автор вважає, що його твори "потрібно співати, а не читати" [3].

Творчості Ділана присвячено багато досліджень, серед яких біблійної традиції торкаються, зокрема, роботи Берта Картрайта (Bert Cartwright, [4]), Хейлін Клінтон (Heylin Clinton, [5]), Даніеля Марка Епштейна (Daniel Mark Epstein, [6]), Майкла Грея (Michael Gray, [7]) та ін. Але деякі припущення, що наведені ними, потребують уточнення. Крім того, доцільно простежити відношення Ділана до використання біблійних сюжетів на початку його творчого шляху.

Метою роботи є дослідження біблійної традиції поезики Боба Ділана на основі аналізу текстів його перших відомих пісень (табл.1).

"В подиху вітру" (*Blowin' in the wind*) – перша пісня другого студійного альбому Ділана "Боб Ділан сам по собі" (*The Freewheelin' Bob Dylan*).

У 2004 Ділан відзначив, що написав пісню дуже швидко, "за десять хвилин, просто поклав слова на старий спіричуел" (духовна пісня афроамериканців), хоча у 1964 "він був лише трохи скромнішим", бо говорив про "двадцять хвилин" [5: 78]. Текст пісні складається з трьох строф, кожна з яких містить три питання і одну відповідь. Дев'ять запитань Ділана в перекладі

Таблиця 1

Характеристики пісень "Blowin' in the wind" (1) та "All Along The Watchtower" (2)

показник	1	2	джерело
перше концертне виконання	16/04/1962	03/01/1974	[8]
офіційний реліз	27/05/1963	27/12/1967	[9, 10]
альбом	The Freewheelin' Bob Dylan	John Wesley Harding	[9, 10]
Зала слави Греммі (рік включення)	1994	–	[11]
Зала слави рок-н-ролу	так	–	[11]
500 найкращих пісень усіх часів (місце)	14	47	[12]
500 найкращих альбомів усіх часів (місце)	97	303	[12]
500 пісень, що вплинули на рок-н-рол	так	–	[11]
кількість виконань автором (на 01/09/2018)	1522	2259	[8]
останнє авторське виконання (на 01/09/2018)	29/08/2018	03/08/2018	[8]

Миколи Байдюка [13: 14]:

1. Скільки доріг людині пройти, щоб справді людиною стать?
2. І скільки голубка морів пролетить, щоб берег свій відшукать?
3. І скільки снарядів іще рвонуть, і коли заборонять війну?
4. Скільки років потрібно горі – зрости і розпасти на пил?
5. І скільки деяким людям рости, щоб волі сягнуть, мов крил?
6. І скільки можна оббріхувать світ, вдаючи, що усе як слід?
7. Скільки треба вдивлятися увись, щоб небо сяйнуло в очу?
8. І скільки людині потрібно вух, щоб в світі весь плач почуть?
9. І скільки смертей пережити вщерт, щоб змірять людську смерть?

Відповідь на усі питання лише одна (переклад той же):

"Лиш вітер тобі на це відповість. Лиш вітер тобі відповість".

При першому виконанні пісня мала тільки два куплети (питання 1-3 і 7-9). Потім автор додав ще один (питання 4-6), і пісня отримала початкову назву "Дев'ять питань" (Nine Questions). А вже в листопаді наступного року Ділан був навіть помилково звинувачений в плагіаті. І все ж саме ця пісня, як вважає музичний критик Енді Джілл, стала "вершиною композиторської кар'єри Ділана" [14].

Майк Грей висловив припущення, що "текст пісні є прикладом лірики раннього спокійного Ділана і гармонійно поєднується з особливою риторичною формою тексту біблійного. Ця риторика, характерна для Нового Заповіту, базується на книзі пророка Єзекіїля (12:1-2) зі Старого Заповіту" [7: 64]: "вони

мають очі, щоб бачити, та не бачать, мають вуха, щоб слухати, та не чують" (Єз.12:2). Надалі така ж риторика зустрічається в Євангеліях від Матвія (Мт.13:43) і Марка (Мр.4:9,23;7:16;8:18) та Одкровенні Іоанна Богослова (Од.2:7,11,17,29;3:6,13,22). В останньому випадку мова йде про сім звернень Ісуса Христа до семи різних церков, які починаються однією фразою "Хто має вухо, хай чує", що співзвучно за формою і відповіддю на діланівські запитання.

На думку ж О.П.Лопухіна [15], фраза "є очі, щоб бачити, а не бачать" стала "улюбленим виразом у пророків" з П'ятикнижжя Мойсеєвого: "та не дав вам Господь серця, щоб пізнати, і очей, щоб бачити, і ушей, щоб слухати" (Пв.29:4) і зустрічається також в книгах пророків Ісаї (Іс.6:9) і Єремії (Єр.5:21), що передують книзі Єзекіїля. Тож припущення Грея можна розширити до найперших книг Старого Заповіту.

Однак сам автор, ніби передбачаючи подібні дослідження, категорично заперечує будь-які "першоджерела" своєї пісні невдовзі після її створення, що той же Грей назвав "можливо лицемірним" [7: 64]:

"Я не дуже багато можу сказати про цю пісню, окрім того, що відповідь у подиху вітру. Її не має у жодній книзі чи фільмі, або у телевізійнім шоу чи зібранні. Люди, вона у вітрі, у подиху вітру. Занадто багато людей говорять мені, де є відповідь, але я не вірю в це... Я вважаю, що одні з найбільших злочинців – це ті, які відвертають голови, коли бачать кривду і знають, що це кривда. Мені тільки 21 рік, і я знаю, що було дуже багато воєн... Вам більше 21 року, тож вам краще знати... Адже ви старші і розумніші" [5: 79].

Після виступу Ділана у Ватикані на міжнародному конгресі католицької церкви (1977) Папа Римський Іван Павло II у своїй промові назвав "Blowin' in the wind" "однією з найвідоміших пісень Ділана" та підкреслив, що "відповідь безсумнівно у вітрі", але не в тому, який здуває, а "у вітрі Святого духа, який приведе до Христа" [14].

Тож, не дивлячись на заперечення автора, текст пісні має явне біблійне співзвуччя як в "запитальній" частині, так і в частині "єдиної відповіді", причому тлумачення останньої було висловлено головою католицької церкви в присутності Ділана і не викликало будь-яких заперечень.

Відзначимо також ще одне категоричне заперечення автора, яке не вплинуло на долю пісні: перед її першим виконанням Ділан заявив, що "це не пісня протесту або щось подібне, тому що я не складаю протестні пісні" [5: 78]. Пізніше він пояснив: "Blowin' in the wind" – це лише почуття, яке відчують, тому що я відчував це" [5: 80]. Незважаючи на це пісня стала:

- "гімном для багатьох молодих людей, які шукали сенс життя в 1960-х роках" (Іван Павло II) [14],
- гімном руху за громадянські права жителів Америки (1960-ті роки),
- однією з пісень протестних маніфестацій в США проти війни в Іраку (2003-2010).

"Увесь час на вартовій вежі" (All Along The Watchtower) – четверта пісня восьмого студійного альбому Ділана "Джон Уеслі Хардінг" (John Wesley Harding).

29 липня 1966 року Ділан потрапив в аварію, його стан був критичним,

супроводжувався тимчасовою амнезією. Звернувши гастрольну діяльність на кілька років, Ділан приходив до тями після аварії, що вплинула на всю його подальшу творчість: "Я потрапив в мотоциклетну аварію, покалічився, але видужав. А по правді сказати – мені хотілося вискочити зі щурячої гонки. Народження дітей змінило моє життя і відокремило практично від усіх і всього, що відбувалося навколо" [16: 87]. Однією з пісень першого альбому Ділана після аварії й стала "Увесь час на вартовій вежі". На думку Майкла Грея ця "сумна пісня" є "серйозним докором" минулому "літу любові" та "різким контрастом" попередній творчості Ділана [7: 7].

Пісня складається з трьох віршів. У першому жартівник скаржиться злодію на те, що "звідси повинен бути якийсь вихід", бо тут "надто багато плутанини": "бізнесмени п'ють моє вино, селяни обробляють землю, та ніхто з них не знає, чого це коштує". У другому злодій відповідає, що "немає причин хвилюватися", бо "життя – лише жарт", а "ти з нами, ми пройшли через це, і це не наша доля", тож "не треба лукавити". У третьому вірші, якому автор дав назву "Злий посланник" [5: 365], "князі чатували увесь час на вартовій вежі", "жінки та слуги снували", "вдалині гарчала дика кішка", "наближалися два вершники" та "вітер почав завивати".

Текст пісні, зокрема останнього віршу, як вважає Картрайт [5: 365], базується на біблійному пророцтві з книги Ісаї про падіння Вавилону: "Бо до мене сказав Господь так: Іди, вартового постав, що побачить, нехай донесе. І коли він похода побачив, по парі їздців, поїзд ослів, поїзд верблюдов, і прислухується він з увагою, із увагою пильною. І він крикнув, як лев: Я завжди стою вдень на варті, о Господи, і стою на сторожі своїй усі ночі! Аж ось іще похід мужів, по двоє їздців. І він відповів та сказав: Упав, упав Вавилон, а всі статуї богів його порозбивані об землю!" (Іс.21:6-9). Але й перший вірш пісні відповідає за настроєм першій частині пророцтва: "Видіння грізне мені явлене: Грабує грабіжник, пустошник пустошить. Прийди, о Еламе, Мадай обложи, усяким зідханням зробив Я кінець. Тому то наповнилися мої стегна тремтінням, і болі схопили мене, немов породільні ті болі. Я скривився від того, що чув, я від баченого перестрашивсь. Забилося серце моє, тремтіння напало мене несподівано; вечір розкоші моєї змінився мені на страхіття" (Іс.21:2-4).

У цьому контексті жартівник – це пророк Ісаїя, а злодій – Ісус Христос, що відповідає, за думкою Клінтон [5: 366], пророцтву Івана Богослова "на тебе прийду, немов злодій, і ти знати не будеш, якої години на тебе прийду" (Од.3:3). Останній образ символізує настання дню Господнього та зустрічається у більш ранніх книгах Біблії: "коли б знав господар, о котрій то годині підкрадеться злодій, то він пильнував би" (Лк.13:39), "прийде день Господній так, як злодій вночі" (1Сол.5:2), "день же Господній прибуде, як злодій вночі" (2Петр.3:10) та ін. Існує також версія, що жартівник – це Ділан після аварії, який скаржиться на життєву плутанину, "і ця пісня – це розмова між смертним євреєм та його Спасителем. З іншого боку, злодій міг би також легко стати Діланом минулих років – тобто, до аварії" [Клінтон, 366].

Вартова вежа – розповсюджений біблійний образ як у прямому значенні (2Хр.20:24; Іс.21:8;32:14), так і у відповідній назві єврейською – Міцла

(Бт.31:49; Сд.11:29; 1Цр.7:5). "Я завжди стою вдень на варті" (Іс.21:8) у Біблії короля Якова (King James Bible), якою користувався Ділан, має вигляд "Я завжди стою вдень на вартовій вежі" (I stand continually upon the watchtower in the daytime). І цей образ, який починає третій вірш пісні, утворив і назву останньої.

Сам Ділан відзначав, що його пісня побудована як "цикл подій, що працюють у зворотному порядку" [5: 365], тобто хронологічно першим є третій вірш, за яким йдуть перший та другий. А при виконанні пісні співак використовував три варіанти її закінчення:

- песимістичний: пісня закінчується останнім куплетом – виходу немає, "жахливе передчуття занадто велике, щоб закінчитися трьома крапками",
- більш оптимістичний: пісня закінчується першим рядком ("звідси повинен бути якийсь вихід") або декількома його повторами,
- циклічний: пісня закінчується повним повторенням першого куплету, що "підкреслює центральну роль автора-виконавця" [5: 7].

Висновки.

У дев'яти питаннях "раннього спокійного" Ділана (Blowin 'in the wind) простежується співзвуччя конкретному біблійному тексту Старого (Повторення Закону, книги пророків) і Нового (Євангелія від Матвія і Марка) Заповітів. Структура тексту пісні (питання з повторюванням єдиної відповіді) подібна семи зверненнями Ісуса Христа з єдиним питанням (книга Одкровення), а відповідь на питання пісні визначено Папою Римським як подих Святого Духа на шляху до Христа. При цьому автор пісні категорично заперечує вплив будь-чого на її текст. Тобто для поезики раннього Ділана притаманне співзвуччя біблійній традиції на підсвідомому рівні.

У більш зрілому віці Ділан використовує (All Along The Watchtower) поетичну обробку конкретного біблійного сюжету (пророцтво Ісаї) та пов'язує окремі біблійні образи:

- зберігає структурну побудову всієї пісні та відповідність свого третього віршу первинному тексту,
- змінює оповідальний початок первинного тексту на "баладний" діалог перших двох віршів,
- використовує зворотну хронологію за рахунок відображення більш пізніх подій у перших віршах,
- пов'язує біблійні образи "сторожова вежа" та "день Господній", що посилює апокаліптичну складову первинного тексту,
- застосовує при виконанні пісні у якості четвертого куплету частину або весь перший вірш, що забезпечує зміну психоемоційного впливу пісні та її сприйняття.

Тож біблійні ремінісценції є важливою складовою поезики Боба Ділана, бо, як слушно вважає автор вільного перекладу діланівського блюзу "Bob Dylan's Blues" [17]:

"У нього душа літає у вітрі,
Він чує звуки небесних послань,

Шукає розраду десь в повітрі,
Відкриє досі невидиму грань..."

Література:

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/Боб_Ділан.
2. <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2016/prize-announcement/>.
3. <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2016/dylan/lecture/>.
4. Cartwright Bert. Bible in the Lyrics of Bob Dylan. – Bury : Wanted Man, 1985. – 80 p.
5. Clinton Heylin. Revolution In The Air : The Songs Of Bob Dylan (1957 – 1973). – Chicago : Chicago Review Press, 2009. – 482 p.
6. Epstein Daniel Mark. The Ballad Of Bob Dylan : A Portrait. – NY : HarperCollins, 2011. – 458 p.
7. Gray Michael. The Bob Dylan Encyclopedia. – New York ; London : Continuum, 2006. – 755 p.
8. <http://www.bobdylan.com/songs>.
9. https://uk.wikipedia.org/wiki/The_Freewheelin%27_Bob_Dylan.
10. https://uk.wikipedia.org/wiki/John_Wesley_Harding.
11. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_awards_and_nominations_received_by_Bob_Dylan.
12. <http://www.rollingstone.com/>.
13. Боб Ділан. Лиш вітер тобі відповідь //Всесвіт. – 2011. – № 11-12. – с.14.
14. https://uk.wikipedia.org/wiki/Blowin%27_in_the_Wind.
15. https://azbyka.ru/otechnik/Lopuhin/tolkovaja_biblija_33/12.
16. Ділан Боб. Хроніки. Том 1. – М. : Эксмо, 2005. – 247 с.
17. <http://www.poetryclub.com.ua/getpоеm.php?id=494455>.

Abstract. The article examines the biblical tradition of poetry of Bob Dylan based on the texts of his famous songs "Blowin' in the wind" (1962) and "All Along The Watchtower" (1967). It is assumed that for early Dylan is characterized a consonance with Biblical text at the subconscious level, and from a more mature age - the use of poetic processing of specific Biblical plots with the binding of individual Biblical images.

Key words: Bob Dylan, Bible, reminiscence, "Blowin' in the wind", "All Along The Watchtower", poetics, Biblical plot, Biblical image.

Статтю відправлено: 10.09.2018 р.

© Мітіна Л.С.